

1976 yılında Mao'nun ölümünden ve Çin'de uygulamaya konulan açıklık politikasından sonra,diğer alanlardaki yasakların kalkmasıyla,milli edebiyat üzerindeki yasaklar da kısmen kalkmıştır.Eser yazması yasaklanan,uzun yıllar hapsedilen ünlü yazarlardan Abdurrahim Ötkür,Turgun Almas,Nim Şehit,Zunun Kadiri,Zordin Sabir bu dönem Yeni Uygur Edebiyatı'nın önemli yazarlarındandır.Bunlara konulan eser yazma yasağının kalkmasıyla Yeni Uygur Edebiyatında canlanma başlandı.Böyle bir durum altında,1980'den sonra edebiyat,sanat eser ve etkinliklerinde biraz canlanma görülmeye,Doğu Türkistan'da yeni yayın yapılmaya başlandı.Mesela;1980'den önce yalnız Şin Jiang Halk Neşriyatı,Pekin Milletler Neşriyatı Uygur Bölümü,Şin Jiang Maarif Neşriyatı mevcut idi. Bu yayınevlerinde çoğunlukla milli yazarların eserleri değil,Çince kitaplardan yapılan tercüme eserler neşrediliyordu.

1980'den önce mevcut olan yukarıdaki neşriyatlara ilaveten Şin Jiang Sehiye Neşriyatı(Doğu Türkistan Tıbbi Neşriyatı),Yaş-Ösmürler Neşriyatı(Gençler Neşriyatı), Şin Jiang Fen-Tehnika Neşriyatı(Fen ve teknoloji Neşriyatı),Şin Jiang Katnaş Neşriyatı (Ulaştırma Neşriyatı),Kaşgar Uygur Neşriyatları tesis edildi.Edebi dergilerin sayısı çoğaldı.Edebiyat ve sanatla ilgili dergilerinden Doğu Türkistan Yazarlar Birliğine bağlı "Tarım" dergisi,"Şin Jiang Milletler Edebiyatı" dergisi,"Kövrük" (Köprü) dergisi,Kültür İdarisine bağlı olan "Doğu Türkistan Sanatı"dergisi,Halk Edebiyatı Araştırma Kurumunun yayın organı "Miras" dergisi,Şin Jiang Halk Neşriyatı tarafından neşredilen "Bulak" (Pınar),"Çolpan" (Yıldız),"Dünya Edebiyatı"mecmuası bundan başka her bir vilayet ve şehirde neşredilenlerden,İli vilayetinde neşredilen"İli Deryası",Kaşgar'da neşredilen "Kaşgar Edebiyat Sanatı",Turfan'da neşredilen "Turfan",Kumul'da neşredilen "Kumul Edebiyatı",Aksu vilayetinde neşredilen "Aksu Edebiyat-Sanatı",Hoten'de neşredilen "Yeni Kaştaşı Dergisi", Korla vilayetinde neşredilen "Bostan" dergisi,Ürümçi yazarlar birliğine bağlı "Tengri Tag" dergisi,Ürümçi Kültür Dairesine bağlı olan "Nasrettin Hoca" dergisi gibi yerli ve milli dergiler çıkmaya başladı.Bunun sonucunda,Uygur şair ve yazarları eserlerini daha kolay neşrettirmek imkanına kavuştular.

Doğu Türkistan Çağdaş Uygur Edebiyatında Mao devrine nispeten içerik,şekil ve tür bakımından gelişmeler görülmeye başladı.Bu gelişmeler aşağıdaki yönlerde görülmüştür:

1. Konu bakımından büyük gelişmeler ortaya çıktı. Çağdaş Uygur Edebiyatı 1950-1960 veya 1970'li yıllarda tümüyle Çin ordusunu ve Çin rejimini övme temeline kurulmuş idi. Her tür, her şekilde edebi eserler Çin Komünist Partisi ve hükümetinin her çeşit siyasetine methiye okumak, siyasi vazifeleri yerine getirmeye çalışmak ile sınırlı idi. Edebi eser ile siyasi eser arasında hiçbir fark kalmamıştı. 1980'li yıllardan itibaren Çağdaş Uygur Edebiyatı'nda tarihi tema ağırlıklı hale gelmeye başladı. Uygur yazar ve şairleri Uygurların vatanperverlik, milli

güven ve milli şuurunu güçlendirmek için Doğu Türkistan tarihinde önemli yeri olan tarihi olayları ve tarihi kahramanları ve tarihi kahramanları edebi eser yoluyla gün ışığına çıkarmaya gayret etti.Tarihi konulu roman, hikaye piyes, destan ve şiirlerde Uygur Türkleri başta olmak üzere Doğu Türkistan halkının hürriyet mücadeleleri ana tema olarak işlenmektedir.Bu çeşit eserlere aşağıdaki roman ve destanları gösterebiliriz.

Şair ve yazar Abdurrahim Ötkür'ün eserleri;1980 yılında Doğu Türkistan Ürümçi Halk Neşriyatı'nda neşredilen 1940'lı yıllarda Kaşgar şehrinde halkçı güçler ile zalim, münafık, cahil güçler arasındaki mücadeleyi anlattığı “Keşker Keçisi” (Kaşgar Gecesi) adlı destanı, yazar Abdullah Talip'in 1981 yılında Doğu Türkistan Ürümçi Gençler Neşriyatı tarafından neşredilen ve Doğu Türkistan'da,1944-1945 yıllarında cereyan eden kurtuluş ve hürriyet ayaklanmasına katılarak şehit olan Mücahit Şair Lutfullah Mutelip'i anlatan “Kaynam Örkişi” romanı ile 1986 yılında Ürümçi halk neşriyatı tarafından neşredilen “Çala Tekken Ok” (Tam İsbet Etmeyen Kurşun) romanı, yazar Abdurrahman Kahar'ın Şin Jiang Halk Neşriyeti tarafından neşredilen 1944-1949 yılları Doğu Türkistan'ın İli, Altay, Çöçek vilayetlerinde vuku bulan üç vilayet İnkilabı anlatılan “İli Deryası Dolkunu” (İli Nehri Dalgaları) romanıdır.

Bunların dışında Yazar Hevir Tömür'ün;1980 yılında Doğu Türkistan halk neşriyatı tarafından neşredilen 328 sayfalı “Molla Zeydin Kissesi” adlı tarihi romanı ve ayrıca Abdulhalik Uygur'un hayat mücadelesini anlatan “Baldur Oygangan Adem” (erken uyanan adam) adlı romanı da buna örnektir.

Yazar Teyipçan Hadi'nin;Mançu-Çin Hükümdarlarının zulmüne karşı 1864-1867 yıllarında Doğu Türkistan'ın İli ayaklanmasının mücahit kahramanı Sadir Pehlivan'ı konu alan “İli Deryası” edebi dergisinin 1981-yılı, 3. sayısında yayınlanan “Pelvan Keldi” başlı hikayesi, genç Uygur yazarlarından Gayret Abdullah'ın;1983 yılında Doğu Türkistan Gençler Neşriyatı tarafından neşredilen “Taş Abide” başlıklı tarihi romanı, şair ve yazar Memet Ali Zunun'un;1981 yılı “Kaşgar Edebiyatı” dergisinin 3.sayısında neşredilen “Rabiye Seyyidin” draması gibi eserler de Uygur tarihiyle ilgili önemli edebi eserlerdir.

Turdi Samsak'ın;1986 yılında Şin Jiang Halk Neşriyeti tarafından neşredilen “Ahiretten Kelgenler” (Ahiretten Gelenler) başlıklı tarihi romanı,

Şair ve yazar Ahmet Ziyai'nin;1986 yılında Pekin Milletler Neşriyatı tarafından neşredilen sevgi aşk özgürlüğü yolunda mücadele edip şehit olan iki gencin hikayesini anlatan on binden fazla mısradan oluşan “Rabiye Seyyidin” destanı,

Şair Tohtaci Rozi'nin; “Tarım” dergisinde 1984 yılı 6.sayısında neşredilen XIX. yüzyıl'ın başlarında (1826) Mançu istilas ve zulmüne karşı,Kaşgar'da isyan bayrağına

sarılarak hürriyeti için mücadele eden ve bu yolda Gulca şehrinde şehit olan Uygur kızı Nozugum hakkında yazılmış olan “Nozugum” destanı;

Yazar ve şair Abdurrahim Ötkür'ün,1985 yılında Şin Jiang Halk Neşriyatı tarafından neşredilen 420 sayfalık “İz” romanı ve 1993-1994'de yine aynı neşriyat tarafından neşredilen iki ciltli “Oygangın Zemin” (Uyanmış Zemin) adlı tarihi romanı.

Yukarıda bahsettiğimiz eserler içersinde “İz” romanı Uygur halkı tarafından en fazla sevilen romanlardandır. Abdurrahim Ötkür'ün “İz” romanında Kumul vilayeti başta olmak üzere bütün Doğu Türkistan'da 1912-1914 yılları arasında geçen tarihi ve siyasi olaylar anlatılmaktadır. Romanın baş kahramanı Temur Helpe, Amangul ve Hoca Niyaz Hacı olup, bunların karşısında zulüm ve karanlık güçlerin temsilcileri olan Yang Zing Şeng ve Nezer Vang yer alır.

Temur Helpe, Uygurların arasından çıkan cesur, kahraman bir kişi olup, yakın zaman Uygur tarihinin kanlı sayfalarında parlayan bir yıldızdır. O Mançu-Çin Hükümeti'nin desteği ile Doğu Türkistan'ın Kumul vilayetinde 200 yıldan fazla hüküm sürgen Kumul Vanglığı (Kinezliği)'nin dehşet verici zulmet sarayı ile Mançu-Çin hükümdarlarını Kumul bölgesinde perişan edip Uygur halkına ümit ve güven veren kahraman idi. Bu roman tarihi gerçekleri gün ışığına çıkarıp, Uygur Türklerine cesaret ve milli şuur bahşetmiştir.